

PREDGOVOR

O GENEZI I NAMJENI OVOG ZBORNIKA

Radovi koji su ovdje objedinjeni nastali su spontano, bez ičijeg nagovora i bez bilo kakve financijske potpore. Primjer su dobrovoljne građanske inicijative. Polazni impuls došao je od autora ovih redaka, koncem prošle 2006. godine. Tada, naime, više nisam mogao odoljeti želji da konačno sistematiziram moja - već duže prisutna - zapažanja o stanju i problemima našeg gospodarskog i društvenog razvitka. To sam učinio napisom: "Nekonvencionalne teze o stanju i problemima privrednog razvitka Hrvatske".

Odabirom naslova želio sam otvoreno istaknuti moje neslaganje, pa i revolt nad dominacijom katastrofično-defetističkih napisa o stanju i problemima hrvatske privrede a time i društva u cjelini. Naime, sve do nedavno, u većem dijelu naših javnih pa i stručnih medija prevladavala su stajališta onih autora koji su stanje hrvatskog gospodarstva označavali "katastrofalno lošim", "upropaštenom privredom", "uništenom industrijom", a čitavu zemlju "opljačkanom i rasprodanom". Jedna od posljedica dominacije takvih stajališta u hrvatskim javnim medijima ogleda se u faktičkom nepostojanju trezvenih rasprava između kompetentnih ekonomista i šire javnosti. Jedan od ciljeva ovdje prikupljenih radova je upravo omogućiti pokretanje trezvenih rasprava. Držim da je to prijeko potrebno.

Glavne krivce za navodno katastrofalno stanje hrvatskog gospodarstva medijski dominantni autori pripisivali su nekim, navodno fundamentalnim, defektima hrvatskog stabilizacijskog programa, usvojenog krajem 1993. god. Taj je program bio utemeljen (usidren – eng. anchored) na čvrstom valutnom tečaju te na stabilizaciji cijena i liberalizaciji uvoza. Daljnji presudno važan defekt i promašaj, po stajalištima dotičnih autora, bio je praktički čitav proces privatizacije, koji se općenito i olako poistovjećivao

s pojavama privatizacijskih pljački, kojih je doista i bilo tijekom devedesetih godina. Shodno takvoj dijagnozi navodno fundamentalnih defekata čitave ekonomske politike Hrvatske, vođene od kraja 1993. na dalje, uporno se najavljivao neizbježan slom čitavog obrasca tako koncipirane tekuće i razvojne politike. Da bi se sve to razriješilo, hrvatskim su građanima sugerirani spasonosni recepti za rješenje navodno vrlo teških problema. Pod tim se nadasve mislilo na definitivno napuštanje stabilizacijskog programa, značajnu devalvaciju kune te odlučnu “orijentaciju na vlastite snage”. To bi – naravno - zahtijevalo sustavno korištenje monetarnih i fiskalnih mehanizama za (inflatorno) financiranje tako zamišljenog obrasca razvitka. Sukladno svemu tome, zahtijevana je radikalna revizija svih privatizacijskih odluka, donesenih od osamostaljenja Hrvatske na dalje.

Autori takvih ideja nisu, međutim, nikada našli za shodno da se detaljnije pozabave uvjetima i metodama potrebnim za provedbu njihovih spasonosnih recepata. Isto tako, dotični autori¹ nisu pokazali gotovo nikakav interes za enormno velike promjene koje su u međuvremenu nastale u svijetu, pa, shodno tome, ni za neizbježne posljedice eventualne primjene njihovih spasonosnih rješenja.

Uporno najavljivani neizbježan slom čitavog obrasca privredne politike, zasnovane na stabilizacijskom programu iz 1993., ipak se nije dogodio. Dogodilo se, međutim, nešto sas-

1 “ S obzirom da u više navrata kritički ukazujem na te naše “poznate ekonomske stručnjake” koji su u posljednje vrijeme dobili –ne baš laskavu titulu – “estradnih ekonomista”, bilo bi primjereno da se dotični izravno imenuju. To međutim ne činim. Riječ je, naime, o grupi od desetak, širokoj javnosti dobro poznatih ekonomista; svi su oni naši dugogodišnji znanci, kolege i prijatelji. Budući da nije riječ o polemici s njima osobno, već o osporavanju njihovih stajališta, ne navodim njihova imena.

Ne dovodeći u pitanje njihov osobni integritet, opisati ću glavne osobine te grupe ekonomista. Svi su oni gospoda u odmaklim godinama, ni jedan među njima nije mlađi od pedeset godina; glavnina ih je već dobrano ušla u sedmo, osmo ili čak i deveto desetljeće života! Oni su se stručno formirali (i afirmirali) pretežito za vrijeme samoupravnog socijalizma, kada se glavnina ekonomskih rasprava vodila u obliku “diskusija po sistemskim pitanjima”. Sukladno tome, ta grupa naših ekonomista u biti nije poznata izvan granica bivše SFRJ, a nije ni poznato ima li itko od njih neku značajniju publikaciju u međunarodno priznatim časopisima.

Najmarkantnija osobina te grupe ekonomista vezana je, očigledno, uz njihovu spremnost da su u svako doba spremni odazvati se pozivima javnih medija i promptno se očitovati o gotovo svakoj ekonomskoj pojavi.

vim drugo; Hrvatska je, naime, upravo u razdoblju od 1993. do danas, odnosno tijekom posljednjih četrnaest godina, ostvarila najduže, ikad zabilježeno, razdoblje kontinuiranog ekonomskog rasta! Štoviše, pored kontinuiranog porasta vrijednosti društvenog proizvoda, o čemu postoje uredni statistički podaci, u posljednje vrijeme - posebice u razdoblju od 2000. na dalje - došlo je i do ogromnog porasta nacionalnog bogatstva. Iole pouzdanih podataka o porastu nacionalnog bogatstva, međutim, nema. Zahvaljujući takvom, neobično brzom porastu nacionalnog bogatstva, vezanom nadasve uz porast vrijednosti nekretnina, pretežan dio naših tradicionalno pasivnih područja, otoci, čitavo priobalje, Lika i Dalmatinska zagora, odjednom su prerasli iz izrazito pasivno-zaostalih u relativno bogata i prosperitetna područja. Svojevremeno, ne baš tako davno, "bogatstvo" brojnih domaćinstava u Lici i Dalmatinskoj zagori mjerilo se brojem prosjačkih štapova; danas prosjačkih štapova više nema, pa se bogatstvo mjeri razinom prihoda, stanjem na bankovnom računu, te brojem kupaonica i automobila! Razlika nije baš zanemariva.

Unatoč svim tim izvanredno velikim promjenama, mentalitet dobrog dijela naših ljudi, ne samo onih iz nekadašnjih pasivnih krajeva, ostao je izgleda nepromijenjen. I dalje se suočavamo s tradicijom jadikovanja i žalopjki te glorificiranja sirotinje uz istovremeno sumnjičenje svih onih koji nešto stvaraju i stječu. Dio objašnjenja te pojave vezan je, nedvojbeno, uz enormno brzi tempo promjena kroz kojih prolazi čitav svijet. Sve se zbiva neusporedivo brže nego što je bilo tko mogao i zamisliti. Hrvatska u tom pogledu nije iznimka. No, opstanku i sustavnom podgrijavanju defetističko-parazitskog mentaliteta dodatno pogoduju katastrofične ocjene i preporuke dijela naših ekonomskih "stručnjaka".

Unatoč drugačijim predviđanjima i priželjkivanjima, nastale promjene u gospodarstvu nisu mogle ostati neprimijećene. Slijedom kontinuiranog gospodarskog uzleta, u posljednje vrijeme

konačno dolazi do jenjavanja povike na stabilizacijski program, a time i do napuštanja zahtjeva za devalvacijom kune. No, to se ozbiljnije počelo događati tek nedavno, umjesto desetak godina ranije. Preostala šteta nije zanemariva. Ostale su posljedice višegodišnjeg gomilanja magluštine, konfuzije i uvjeravanja da postoje nekakva (čudotvorna !) rješenja koja mogu omogućiti očuvanje blagodatni “socijalističkih dostignuća”, kao što su sigurno radno mjesto, sigurna mirovina, besplatno zdravstvo i tome slično. Sukladno tome, ostala je duboka – možda čak i rastuća – nevjerica spram uloge i važnosti privatnog poduzetništva i privatnog vlasništva. U posljednje vrijeme svjedoci smo i sve učestalijih pojava svojevrsne ksenofobije, povezane s tvrdnjama o navodnoj “rasprodaji svega što vrijedi strancima”!

Krajnja posljedica svih tih priča i govorenja (naklapanja), sa ili bez zahtjeva za napuštanjem stabilizacijskog programa, očituje se u evidentnoj nepripremljenosti naših građana i javnosti da se pravovremeno osposobe za suočavanje s izazovima koji nam u neposrednoj budućnosti sigurno predstoje. Naime, unatoč svim relativno dobrim gospodarskim performansama Hrvatske, i dalje stoji činjenica da ćemo se i ubuduće morati suočavati s brojnim ekonomskim i socijalnim problemima. Takvih je problema uvijek bilo, a uvijek će ih i biti. To vrijedi, kako za Hrvatsku tako i za sve druge zemlje, posebice za tranzicijske, odnosno bivše socijalističke zemlje. Nevolja je, međutim, što se na različitim razinama gospodarskog i društvenog razvitka bitno mijenja redoslijed i težina problema s kojima se zemlja mora nositi. Ono što je još jučer bilo doista važno već sutra može postati (gotovo) irelevantno.

Nova razina razvitka neizbježno donosi nove, bitno drugačije probleme na koje se ranije nije ni mislilo. Konkretno: problemi s kojima ćemo se ubuduće morati suočiti odviše su složeni da bi mogli biti riješeni samim povećanjem stope gospodarskog rasta. Štoviše, naznake da u Hrvatskoj ti problemi nisu prepoznati i da se gubi dah potreban za provođenje reformi nameću pitanje hoće li se i stopa rasta dostignuta 2007. moći održati? Otvoreno je

pitanje da li i u kojoj bi mjeri Hrvatska mogla trajnije ostvarivati relativno visoke stope rasta uz brzo pogoršanje starosne strukture našeg stanovništva?

Dugogodišnja dominacija prethodno naznačenih, izrazito konfuznih ideja i stajališta u hrvatskim javnim medijima natjerala me da konačno na to reagiram. To sam učinio, već spomenu-tim, napisom “Nekonvencionalne teze...”. Polazna mi je namjera bila da taj tekst prezentiram na nekom skupu kompetentnih ekonomista, s kojima bi se mogla povesti trezvena rasprava. S tim u vezi, prvo sam se obratio mom dugogodišnjem kolegi i prijatelju Borislavu Škegri, koji je – uz sve drugo – bio glavni pokretač našeg izuzetno uspješnog ali i “inkriminiranog” stabilizacijskog programa, započetog krajem 1993. godine.²

Boro me odmah podržao, te uputio na Velimira Šonju i Đuru Njavru, s naznakom da mogu računati na konstruktivnu suradnju, što se ubrzo u cijelosti obistinilo. Koristim prigodu da im se i na ovom mjestu iskreno zahvalim. Velimirova reakcija na prvu verziju mog (nekonvencionalnog) teksta bila je izrazito pozitivna. Štoviše, od njega je potekao i prijedlog da se uz raspravu o tom tekstu prirede i prilozima drugih ekonomista koji su spremni očitovati se o postavljenim pitanjima. Slijedom Velimirove sugestije već smo krajem ožujka održali (29. ožujka) prvu internu raspravu u prostorijama Zagrebačke škole ekonomije i menadžmenta (ZŠEM). Budući da su interes i odziv za pokrenuta pitanja bili izvanredno dobri, odlučili smo se za organizaciju jednog znatno šireg skupa, otvorenog stručnoj javnosti i medijima. Taj je skup također održan u prostorijama ZŠEM-a 18. lipnja 2007.

Zahvaljujući danasve Velimiru, ali i drugim kolegama koji su se rado odazvali pozivu za suradnju na naznačenim temama,

² Kao Potpredsjednik Vlade zadužen za gospodarstvo i Ministar financija, B. Škegro imao je vrlo važnu ulogu u većem dijelu mjera cjelokupne ekonomske politike. No, njegov vjerojatno najvredniji doprinos hrvatskoj gospodarskoj politici bio je baš taj – neortodokсни, t.j. nekonvencionalni – stabilizacijski program, zahvaljujući kojem je savladana hiperinflacija, čime su stvoreni temeljni preduvjeti za dugotrajan normalan razvitak zemlje.

nastao je priloženi Zbornik, koji je u velikoj mjeri prerastao prvobitno zamišljene okvire. Sukladno iskazanom interesu i danom obećanju, sa zadovoljstvom ga objavljujemo.

Glavnina našeg zbornika podijeljena je na dva dijela. Prvi dio: «Viđenja dosega tranzicije u 2007. godini» obuhvaća sedam poglavlja. Prvo poglavlje, “Izazovi dugoročnog razvitka Hrvatske u konkurentnom okružju” predstavlja svojevrsan uvod za radove koji slijede. Polazi od konstatacije da je tijekom posljednjih tridesetak godina došlo ne samo do totalnog sloma komunističko-socijalističkog obrasca gospodarskog razvitka već, prethodno i do sloma modela države blagostanja (welfare state) te većine privredno-političkih postavki kejsenijanizma i državnog intervencionizma, koji se iz toga izvodio. Po prirodi stvari nameće se pitanje: kuda se svijet kreće; postoji li ipak neka vizija daljnjeg razvitka? Sukladno raspravama koje se vode i u drugim zemljama, npr. Italiji, sugerira se da bi Hrvatska trebala razmotriti mogućnosti izgradnje modela otvorenog društva. Iz opisa i definicije tog modela vidljivo je da je riječ o izuzetno ambicioznom pothvatu koji zahtijeva ne samo velike napore na svim područjima gospodarstva i državne uprave, već i temeljite promjene u čitavom društvu. Proces globalizacije, uz istovremeni izrazito nepovoljan demografski razvitak Hrvatske, postavljaju utoliko teže i složenije izazove našem dugoročnom razvitku.

Drugo poglavlje, “Hrvatska - zatvoreno društvo?” ukazuje na suštinsku vezu između modela otvorenog tržišta i modela otvorenog društva. S tim u vezi, autor V. Šonje postavlja pitanje: jesu li u kojoj mjeri hrvatski građani upoznati s temeljnim postavkama dotičnih modela i njihove obostrane uvjetovanosti? Dostupni empirijski podaci ukazuju, međutim, na većinsko nepoznavanje predmetne materije i visoku sklonost ekonomskom zatvaranju. Pri takvom stanju znanja i svijesti naši su građani pretežito skloni prikloniti se stajalištima javno “priznatih” autoriteta. Budući da je pretežan dio tih, našoj javnosti poznatih autoriteta, izrazito nesklon načelima slobodne konkurencije i otvorenog tržišta,

krajnji je rezultat svega posvemašnja konfuzija, dezorijentacija pa stoga i nepripremljenost naših građana za izazove koji nam svima predstoje. Slijedi zaključak da zagovaranje modela otvorenog društva u Hrvatskoj neće lako proći. Dobar bi dio naših ljudi najradije “nešto drugo”; no što bi to moglo biti ?

Slijedeća dva poglavlja dobrim su dijelom komplementarna. Prilog Ž. Lovrinčevića, D. Mikulića i E. Rajha donosi prikaz korekcije obračuna bruto domaćeg proizvoda utemeljen na alternativnim procjenama veličine sive ekonomije. To je izračunato ne samo za Hrvatsku već i za pretežan dio ostalih tranzicijskih zemalja. Ovisno o primjeni alternativnih metoda mjerenja dobivaju se procjene veličine sive ekonomije za svaku obuhvaćenu zemlju. Temeljem metodologije koju primjenjuje Eurostat dolazi se do procjene veličine sive ekonomije u Hrvatskoj za 2000. god. u visini od 15,8% našeg tadašnjeg BDP-a, a to je znatno više od utvrđenog prosjeka za ostale tranzicijske zemlje. Te godine je, naime, jedino Litva imala znatno veći udio sive ekonomije od Hrvatske. Drugi dio rada spomenute grupe autora donosi analizu alternativnih ocjena konkurentnosti hrvatskog gospodarstva što ih priređuju razne inozemne institucije. Dolazi se do zaključka da su pokazatelji koje koristi i objavljuje Svjetska banka vjerojatno najudaljeniji od stvarnog stanja stvari, dok su najpouzdaniji oni koje objavljuje World Economic Forum (WEF).

Članak D. Mihaljeka donosi detaljnu komparativnu analizu ekonomskih performansi Hrvatske i drugih tranzicijskih zemalja. U našem kontekstu važna je činjenica da je u razdoblju 1989.-1993. BDP Hrvatske pao znatno više nego što je to bilo u ostalim tranzicijskim zemljama, izuzev BiH i Srbije. Od 1994. na dalje rast BDP-a Hrvatske oscilira oko prosjeka zemalja srednje i istočne Europe. Jedino razdoblje zaostajanja za tim prosjekom bilo je 1998. i 1999. god., što je bilo nadasve uvjetovano zbivanjima na Kosovu i posljedicama bankarske krize u Hrvatskoj. Glede perspektiva daljnjeg gospodarskog razvitka Hrvatske,

Mihaljek posebno ukazuje na “općenito zaostajanje u ukupnom procesu tranzicije”, naročito u razdoblju od 2003. god. na dalje. Značajan dio objašnjenja za tu pojavu mogao bi biti uvjetovan kašnjenjem procesa pristupanja Hrvatske EU. Daljnji izrazito nepovoljan čimbenik predstavlja ubrzano starenje stanovništva Hrvatske. Ovisno o alternativnim pretpostavkama, naš proces dostizanja sadašnje prosječne razine razvijenosti Grčke, Portugala i Španjolske mogao bi trajati između 18 i 22 godine.

Sljedeće poglavlje čine već spomenute “Nekonvencionalne teze...”. One su u međuvremenu objavljene (Banka, lipanj 2007.), te su, u neku ruku, i verificirane tijekom rasprava održanih u ZŠEM-u. U tim tezama iznesena je znatno povoljnija ocjena do sada prijedjenog puta hrvatskog gospodarstva, nego što se u nas općenito misli. Stajališta i ocjene koje se iznose u njima temelje se, uz ostalo, i na usporedbama razvojnog puta Hrvatske s razvojnim putem Irske u odgovarajućim razdobljima neposredno nakon njihovog i našeg državno-pravnog osamostaljenja. U tom kontekstu, konstatira se činjenica da je Ircima trebalo punih 65 godina, nakon njihovog osamostaljenja 1921. god., da bi tek 1987. god. konačno pronašli model gospodarskog i društvenog razvitka primjeren potrebama i mogućnostima. Uz ostala zapažanja, za nas je posebno važna činjenica da je konačni uspjeh irskog razvojnog modela postignut tek nakon definitivnog sređivanja javnih financija i dosljedne preorijentacije s industrijsko-prerađivačkog na uslužni sektor gospodarstva. To poglavlje završava pregledom tema/problema koji su u međuvremenu faktički riješeni i na koje se ubuduće ne bismo trebali vraćati.

Prilog Sanje Crnković-Pozaić razmatra problematiku zapošljavanja i tržišta rada u Hrvatskoj. Uz kritički osvrt na prethodno spomenute teze, ona posebno ukazuje na izuzetno nisku stopu participacije radno sposobnog stanovništva Hrvatske u organiziranim sektorima gospodarstva. Glede akutne, sve izrazitije oskudice sve većeg broja različitih zanimanja, autorica ukazuje na krutost/nefleksibilnost postojećih oblika zapošljavanja

te se, uz zalaganje za uvođenje fleksibilnih oblika zapošljavanja, zalaže i za znatno veći angažman državnih i lokalnih institucija u smislu sustavnog promicanja i unapređivanja permanentnih oblika stručnog obrazovanja.

Završno poglavlje prvog dijela ovog Zbornika, odnosno prilog Marka Škreba i Tihomira Stučke, obrađuje i obrazlaže potrebu kontinuiranog poduzimanja i odlučnog provođenja gospodarskih i institucionalnih reformi. To je presudno važno, posebno za relativno male i otvorene zemlje s izraženim razvojnim ambicijama. Promjene koje se u svijetu neprestano događaju nameću potrebu stalnih i vrlo brzih prilagodbi. Autori, međutim, ukazuju na redovite pojave sistematskih otpora neophodnim reformama. Svaki reformski zahvat, po prirodi stvari, ugrožava ili ruši nečije – prethodno stečene – rentijerske privilegije/ povlastice. Premda je broj gubitnika pojedinog reformskog zahvata redovito znatno manji od broja dobitnika, za očekivati je da će se potencijalni gubitnici znatno brže i bolje organizirati nego što će to uspjeti velika, ali amorfnu masu potencijalnih dobitnika. Završni dio ovog priloga, a time i čitavog prvog dijela našeg Zbornika, ukazuje na veliki nesklad između potreba i želja s jedne strane, te stvarnih administrativnih kapaciteta s druge strane. Stoga se nameće potreba vrlo pažljivog odabira ograničenog broja prioritetnih zadataka za konkretne akcije ekonomske politike. Pri tome autori ukazuju na činjenicu da “ne postoji jednostavan odgovor (kako) odabrati prioritete”, jer “svako društvo ima pravo na svoje preferencije”. No, uz visoko rangiranje ideala pravednosti, etičnosti i socijalne prihvatljivosti, svako ozbiljno društvo mora biti odgovorno i prema budućnosti.

Drugi dio Zbornika bitno se razlikuje od prvog. Dok vjerujemo da prvi dio našega Zbornika pruža relativno cjelovit i zaokružen osvrt na ostvarene dosege procesa hrvatske tranzicije, prilozi koji se objavljuju u drugom dijelu ovog Zbornika usmjereni su na samo jedan dio predstojećih problema s kojima se moramo suočiti. Nedvojbeno je da, uz svu važnost

pitanja i problema koji se ovdje obrađuju, postoji još niz drugih, podjednako važnih problema koji također zahtijevaju da budu podrobno obrađeni. To, nažalost, ovog puta to nije bilo moguće. Premda smo dobili znatno više priloga nego što smo se nadali, sasvim je sigurno da niz izvanredno važnih razvojnih pitanja ostaje neobrađen. Da bismo ipak skrenuli pažnju na posebno važna pitanja koja nisu obrađena, nastojimo ih pojedinačno navesti i sistematizirati u završnom, trećem dijelu ovog Zbornika. To činimo pod naslovom: «Postulati dugoročne ekonomske i socijalne politike u Hrvatskoj».

Uvodno poglavlje za drugi dio našeg Zbornika priredio je Borislav Škegro. Njegov prilog “Kako je privatizacija spasila Hrvatsku” obrađuje neka, još uvijek otvorena pitanja vezana uz temeljna načela privatizacije provedene još tijekom i neposredno nakon Domovinskoga rata. No, dobar dio tih pitanja, a time i principijelnih dilema koje su nas opterećivale i tada, ostaju i dalje prisutna u glavama brojnih hrvatskih građana. Premda svi dobro znaju da je socijalizam propao, uz ostalo i zbog toga jer se koncept društvenog vlasništva pokazao neodrživim, ipak i dalje ostaje velika podozrivost spram svih oblika privatizacije. Ta, očigledno duboko ukorijenjena podozrivost spram privatnog poduzetništva, a time i privatizacije u cjelini, u hrvatskoj se javnosti dodatno očituje i u obliku izrazitog preuveličavanja pojedinih slučajeva privatizacijskih malverzacija, kojih je doista i bilo. Iz toga se, međutim, izvodi brzopleti zaključak o “općoj privatizacijskoj pljački”. Škegro odlučno pobija takva stajališta temeljem teze da je čak i takva, evidentno nesavršena privatizacija, donijela znatno više društvenih koristi nego što bi to bilo u slučaju odgađanja privatizacije za neka bolja vremena. Slovenski obrazac takozvanog gradualizma, sudeći po svemu, nije bio primjenjiv u uvjetima u kojima se Hrvatska svojevremeno nalazila.

Nakon Škegrinog priloga o privatizaciji slijedi kritički osvrt Branka Vukmira na analogne probleme koji još uvijek ometaju jasnu razradu i dosljednu provedbu mjera usmjerenih

na privlačenje znatno većeg obujma izravnih stranih ulaganja u Hrvatsku. Uz kritički osvrt na čitavu problematiku izravnih stranih ulaganja (FDI), Vukmir posebno razmatra razloge relativno nepovoljne strukture inozemnih investicija u Hrvatskoj, naročito izrazitu rijetkost izravnih “green-field” investicija u naš proizvodni sektor. Uz činjenicu da se Hrvatska počela tek relativno kasno otvarati spram inozemnih investitora Vukmir posebno ukazuje na potpuno nepotrebne zapreke koje generira populistička ideologija, te tromost državne, a posebno nekih dijelova lokalne administracije.

Slijedeća dva poglavlja obrađuju izvanredno važnu, ali i vrlo delikatnu problematiku korupcije u Hrvatskoj. Članak E. Heršaka, izvorno pisan kao uvod za knjigu o korupciji u Europi, donosi izvanredno zanimljiv i provokativan pregled povijesnih korijena korupcije u hrvatskim zemljama, od dolaska Hrvata u ove krajeve do suvremenih zbivanja. Na to se, kronološki i logički, nadovezuje prilog Jelene Budak u kojem ona, temeljem analize dostupnih empirijskih podataka, identificira pojedine oblike korupcije, kojih često nismo ni svjesni, te brojne izazove koji se moraju savladati, ako doista želimo razvijati Hrvatsku kao otvoreno i nekorumpirano društvo.

Velimir Šonje, u prilogu naslovljenom: “Ne dirajte mi državnu potrošnju”, donosi ekonometrijsku analizu odnosa između razine državne potrošnje i stope gospodarskog rasta. Uz analizu toga odnosa za 123 države, koja upućuje na negativnu korelaciju između visine udjela državne potrošnje i stope rasta, za nas su naročito zanimljivi nalazi za Irsku i Novi Zeland. Uz već spominjanu konstataciju da je irski gospodarski uzlet otpočeo tek nakon smanjenja udjela državne potrošnje u BDP-u nakon 1987. god., za nas je dodatno zanimljiva usporedba Hrvatske s iskustvima Novog Zelanda, zemlje slične veličine Hrvatskoj.. Dok je Novi Zeland u razdoblju 1981.-1995. smanjio udjel državne potrošnje, što se izravno odrazilo na ubrzanje stope rasta, udjel

državne potrošnje u Hrvatskoj ostao je u razdoblju 1995.-2005. nepromijenjen, kao i prosječna stopa našeg gospodarskog rasta. Svjestan opravdanih političkih poteškoća pri racionalizaciji sustava transfera, Šonje ukazuje na rezerve koje postoje u nerazvijenim mehanizmima fiskalne transparentnosti. Provedba visokoga stupnja fiskalne transparentnosti dugoročno može dovesti do racionalizacije državnih rashoda i povećanja njihove ekonomske i društvene učinkovitosti.

Članak Dubravke Jurline-Alibegović, "Fiskalna decentralizacija - instrument poticanja regionalnog razvitka", obrađuje možda jedinstveni slučaj iznimno važnog područja na kojem se mogu ostvariti velike uštede fiskalnih sredstava uz istovremeno povećanje obujma i kvalitete usluga koje jedinice lokalne samouprave mogu i trebaju pružiti svojim građanima. Dok je, u pravilu, za ostvarenje nekog cilja ekonomske politike uvijek potrebno "platiti" neku cijenu, područje lokalnih jedinica u Hrvatskoj predstavlja vjerojatno jedinstven slučaj koji omogućuje ostvarenje većeg i kvalitetnijeg obujma usluga uz istu i/ili smanjenu razinu fiskalnih rashoda. Glavna zapreka za realizaciju relativno lako dostupnih dobiti/koristi je hipertrofirani broj lokalnih jedinica u Hrvatskoj.

Naša je zemlja, naime, podijeljena na čak 576 jedinica lokalne i regionalne samouprave, pri čemu više od polovine tih jedinica uživa neki od statusa povlaštenih jedinica. Problem je i u tome što velik broj jedinica lokalne samouprave nema niti financijske, a niti kadrovske mogućnosti za efikasno pružanje usluga svojim građanima. Uz neodgovarajuću administrativno-teritorijalnu organizaciju, otvoreno pitanje predstavlja i neodgovarajuća podjela nadležnosti između središnje i lokalne razine vlasti, ograničena fiskalna autonomija i visoka fiskalna ovisnost lokalnih jedinica, kao i neefikasan sustav pomoći lokalnim jedinicama iz središnjeg državnog proračuna. Članak ukazuje i na potrebu izgradnje sustava pokazatelja učinkovitosti pružanja javnih usluga i trošenja javnih sredstava s ciljem potpunijeg zadovoljavanja javnih potreba građana uz smanjenje javnih rashoda.

Posljednje poglavlje drugoga dijela Zbornika jest članak o (ključnim) aspektima reforme javne uprave. Napisao ga je prof. Bruno Schoenfelder, svojevremeno glavni ekonomski savjetnik Guvernera HNB-a. U tom članku dana je pregledna analiza glavnih uzroka evidentne neefikasnosti organa državne uprave, ne samo u Hrvatskoj već i u većini ostalih bivših socijalističkih zemalja. Također su obrađeni i glavni obrisi mjera koje bi trebalo poduzeti kako bi se, u dogledno vrijeme, prevladalo krajnje nezadovoljavajuće stanje na tom području. Schoenfelder je, inače, jedan od rijetkih ekonomista koji se sustavno bavi proučavanjem odnosa između prava i ekonomije (Law and Economics), posebice u kontekstu problematike tranzicije nekadašnjih socijalističkih zemalja.

Završni treći dio ovog Zbornika donosi sažeti pregled glavnih ekonomskopolitičkih postulata koji bi trebali biti uvaženi od strane svih nosilaca ekonomske politike u Hrvatskoj, ma tko god oni bili. U tom kontekstu ukazuje se i na operativno upotrebljiv karakter ovdje objedinjenih radova. Riječ je, kako o načelnim ekonomsko-političkim postulatima, tako i o nekim pobliže definiranim mjerama za pojedina naročito važna područja gospodarske i socijalne politike. Zajednička osobina jednih i drugih jest da su svi oni zamišljeni kao zadaci izrazito dugoročne prirode. Dugi bi rok, orijentacije radi, trebalo shvatiti kao razdoblje do približno 2020. godine.

U Zagrebu, 1. rujna 2007.
Ante Čičin-Šain